

MENKUL SERMAYE İRATLARI ve VERGİLENDİRİLMESİ

Sami Can KARHAN^(*)

1 - GİRİŞ

Makalemizde 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda yedi gelir unsurundan biri olarak sayılan menkul sermaye iradının tanımı, unsurları, elde edilmesi, gelir vergisi mükellefleri açısından vergilendirilmesi ve 2012 yılına ilişkin beyan durumlarına ilişkin açıklamalar yer alacaktır.

Genel olarak nihai vergileme olarak tevkifat usulünün hâkim olduğu menkul sermaye iratları bazı durumlarda da herhangi bir vergi kesintisine tabi tutulmamakta ve beyan sınırları göz önüne alınarak beyannameye dâhil edilmesi gerekebilmektedir. Beyannameye dâhil edilip edilmeme hususunda Gelir Vergisi Kanunun ilgili madde hükümleri göz önüne alınacaktır.

2- MENKUL SERMAYE İRADININ TANIMI ve UNSURLARI

Menkul sermaye iradının tanımına; Gelir Vergisi Kanunun 75. maddesinde “Sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkül sermaye dolayısıyla elde edilen kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar” olarak yer verilmiştir. Kanunda yer alan tanımdan anlaşılacağı üzere; nakdi sermaye veya hisse senedi, tahvil gibi para ile temsil edilebilen değerler ve bunların ticari, zirai ve mesleki faaliyete ilişkin olmaması ana unsurlardır. Ticari ve zirai kazanç; emek ve sermaye bileşiminden oluşmakta, mesleki kazanç kavramında ise; bilgi, tecrübe, şahsi mesai önem arz etmektedir. Gelir Vergisi Kanunun 75. maddesinde açıkça belirtilen “ticari, zirai veya mesleki faaliyet dışında sermayenin değerlendirilmesi” olgusu; nakdi sermayenin ticari, zirai ve mesleki kazançla ilgili olmaksızın değerlendirilmesini ifade eder. Menkul sermaye iradı elde eden bu

^(*) Vergi Müfettiş Yardımcısı

iradı ticari, zirai veya mesleki faaliyetine ilişkin olarak elde ediliyorsa; bu hususun ticari, zirai veya mesleki kazanç hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu bu tanım ile ticari, zirai veya mesleki faaliyete bağlı sermaye dolayısıyla elde edilen kazanç ve iratlar ile bunlar dışında kalan menkul sermaye nedeniyle elde edilen kazanç ve iratlar arasında açık bir ayırım yapmış olmaktadır.

Yapılan tanıma göre bir iradın menkul sermaye iradı olarak sayılabilmesi için;

- Ticari, zirai veya mesleki faaliyet dışında kalan sermayeden kaynaklanması,
- Nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkül sermaye üzerinden elde edilmesi,
- Kar payı, faiz, kira ve benzeri şekilde elde edilmesi gerekmektedir.

3- MENKUL SERMAYE İRADİ OLARAK SAYILANLAR

Gelir Vergisi Kanunun 75. maddesinin ilk fıkrasında menkul sermaye iradının genel tanımı yapıldıktan sonra 2. fıkrasında kanun koyucu tarafından bazı gelir unsurlarının kaynağı ne olursa olsun menkul sermaye iradı olacağı belirtilmiştir. Genel tanıma göre menkul sermaye iradından bahsedebilmek için, nakdi veya para ile temsil edilebilen bir sermayenin mevcudiyeti gerekli olduğu halde 75. maddenin 2. fıkrasında sayılan hallerde kaynağın niteliği bir önem arz etmeksizin menkul sermaye iradı olarak nitelendirilmiştir.¹

Buna göre kaynak durumuna bakılmaksızın aşağıdaki gelir unsurları menkul sermaye iradı olarak sayılmıştır:

- Her nevi hisse senetlerinin kâr payları
- İştirak hisselerinden doğan kazançlar
- Kurumların idare Meclisi Başkan ve üyelerine verilen kar payları
- Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı
- Her nevi tahvil ve Hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi, Özel-leşirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetler ve varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından sağlanan gelirler
- Her nevi alacak faizleri
- Mevduat faizleri
- Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponların satışından elde edilen bedeller
- İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kar paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar
- Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri
- Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr, ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları
- Menkul kıymetleri geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatler

¹ ÖZBALCI Yılmaz, Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları; Oluş Yayıncılık, Ankara, Şubat 2012, sf:598

- Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından;
- On yıldan az süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlara ödenen irat tutarları
- On yıl süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlar ile vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara ödenen irat tutarları
- Bireysel emeklilik sisteminden;
- On yıldan az süreyle katkı payı ödeyerek ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı
- On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı
- Emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı

4- MENKUL SERMAYE İRADİ SAYILMAYAN GELİRLER

Gelir Vergisi Kanunun 76. maddesinde “Menkul kıymetin kuponlu veya kuponsuz olarak satılması, iştirak hisselerinin devir ve temlik, menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin tamamen veya kısmen itfa olunması karşılığında alınan paralarla itfa dolayısıyla verilen ikramiyeler” menkul sermaye iradı olarak sayılmayacağı belirtilmiştir.

- *Menkul Kıymetlerin Kuponlu veya Kuponsuz Satılmasından Elde Edilen Gelirler*

Menkul kıymetlerin satılması gelir unsurları arasında yer alan menkul sermaye iradının konusuna girmemekte, bir diğer gelir unsuru olan diğer kazanç ve iratların veya ticari kazancın konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla menkul kıymetlerin satılması karşılığında elde edilen bedel menkul sermaye iradı sayılmaz.

Menkul kıymetler bazı durumlarda kuponlu veya kuponsuz olarak satılabilmektedir. Kuponlu satışlarda; kupon bedelleri tahsil edilebilir hale gelmiş ancak henüz tahsil edilmeyip bağlı olduğu menkul kıymet ile birlikte satıldığında; kupon bedeline karşılık gelen kısım menkul sermaye iradının konusuna girmektedir.²

- *İştirak Hisselerinin Devir ve Temlik Karşılığında Elde Edilen Gelirler*

İştirak hisselerinin devir ve temlik karşılığında elde edilen gelir menkul sermaye iradı sayılmaz. Satış bedelinin henüz tahakkuk etmemiş olan kar payını kapsaması da bu iradın menkul sermaye iradı olmayacağı anlamını değiştirmez. Ancak kar payının tahakkuk etmese de ayrıca satılması durumunda menkul sermaye iradı olarak sayılacaktır.

- *Menkul Kıymetler ile İştirak Hisselerinin Tamamen veya Kısmen İtfa Olunması Karşılığında Alınan Paralarla İtfa Dolayısıyla Verilen İkramiyeler*

Menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin tamamen veya kısmen itfa olunması karşılığında alınan paralarla itfa dolayısıyla verilen ikramiyeler menkul sermaye iradı olarak sayılmamaktadır. Tahvil bedelinin veya iştirak hissesinin itfası; bu menkul kıymete yatırılan sermayenin geri alınması olduğu için menkul sermaye iradı sayılmamakta, sermayenin bağlılığına göre ticari kazancın veya diğer kazanç ve iratların konusuna girmektedir.³

² ÖZBALCI Yılmaz, a.g.e, sf:608

³ TOSUNER Mehmet - ARIKAN Zeynep, Türk Vergi Sistemi, Masaüstü Yayıncılık, İzmir, 2012, sf:164

5- MENKUL SERMAYE İRATLARINDA ELDE ETME

Menkul sermaye iradında elde etme hukuki ve ekonomik tasarruf imkânının doğduğu anda gerçekleşmiş olmaktadır. Buradaki asıl ölçü; gelirin sahibinin emrine amade kılınmış olmasını belirten ekonomik tasarruf ile gelirin hukuken talep edilebilir hale geldiği anı belirten hukuki tasarrufunun gerçekleştiği durumda menkul sermaye iratları açısından elde edilmiş sayılır.

Bazı durumlarda elde etmenin fiili tasarrufa göre belirlenmesi durumu da doğabilir. Fiili bir durum olarak ortaya çıkan bu olgu aslında hukuki ve ekonomik tasarrufu izleyen en son aşama olmakla beraber, bazı hallerde menkul sermaye sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş hukuki ve tasarruf imkanı bulunmayan gelir fiilen malvarlığına dahil edilebilir. Bu durumda elde etme durumu fiili tasarrufa göre belirlenir.

Bazı menkul sermaye iratları açısından elde etme tarihleri aşağıdaki gibi olacaktır;

- Hisse Senedi Temettüleri

Şirket genel kurulunca belirlenen dağıtılacak temettü bedelleri ödemeyi yapacak kuruluş tarafından ödenmesine başlandığı tarihte elde edilmiş sayılır. Şirket yönetim kurulunca belirlenen ödeme tarihi temettü sahipleri açısından elde etme tarihi olarak kabul edilir. Bu tarihten temettü sahibinin haberinin olmaması veya haberi olmasına rağmen tahsil etmemesi elde etme olgusunu etkilemeyecektir.

- Tahvil Faizleri

Tahvil faizleri tahvil kuponu üzerinde yer alan tarih itibariyle tahvil sahibi tarafından elde edilmiş sayılır. Ancak belirlenen vade tarihinde ödemenin yapılmaması durumunda irat elde edilmemiş olarak kabul edilir.

- Kupon Satış Bedelleri

Temettü veya faiz kuponu satışlarında elde etme; satışın gerçekleştiği anda oluşur. Satış anında ödeme yapılmaması, vade belirlenmesi gibi durumlarda elde etme tarihi değişmeyecektir.

- Limited Şirket ve Kooperatiflerin Dağıttıkları Kar Payları

Limited şirket ve kooperatiflerden kar payı sağlayanlar için elde etme tarihi ödemenin yapıldığı tarihtir.

- Adi Komandit Şirketlerde Komanditer Ortak Kar Payı

Adi komandit şirketlerin komanditer ortakları arasında kar payının elde etme; adi komandit şirketin hesap dönemi sonu düzenlenen bilanço tarihi itibariyle gerçekleşmiş olarak sayılır.

- İştirak Hisselerinin Henüz Tahakkuk Etmemiş Kar Payı Satışları ve Senet İskontosu

İştirak hissesi sahibi henüz tahakkuk etmemiş kar payı satışında menkul sermaye iradının elde edilmesi satış tarihi itibariyle gerçekleşmiş sayılır. Satış anında ödeme yapılmaması, vade belirlenmesi gibi durumlarda elde etme tarihi değişmeyecektir. Senet iskontosunda da elde etme tarihi senedin iskonto işleminin gerçekleştiği tarih olarak dikkate alınması gerekir.

- Mevduat Faizleri

Mevduat faizinin mevduat sahibinin emrine amade kılınması ile mevduat sahibi açısından elde etme gerçekleşmiş sayılır. Sadece faizin tahakkuk ettirilmesi durumunda ise elde etme gerçekleşmiş kabul edilemez, aynı anda mevduat sahibinin tasarrufuna da bırakılması gerekir. Vadeli mevduat faizlerinde de faiz vade sonu itibariyle mevduat sahibinin emrine amade kılınacağından elde etme vade tarihi itibariyle gerçekleşmiş sayılır.

- Alacak Faizleri

Alacak faizlerinde de mevduat faizine benzer bir yaklaşımla, elde etme tarihinin tespitinde faizin menkul sermaye sahibinin tasarrufuna bırakılma tarihi gözetilmelidir. Faizin peşin olarak veya vade tarihinden önce tahsil edildiği durumlarda da elde etme tahsil tarihi olarak dikkate alınır.

6- MENKUL SERMAYE İRADINDA SAFİ TUTARIN TESPİTİ

Gelir Vergisi Kanunun 78. maddesinde menkul sermaye iradında safi iradın tespitinde gayrisafi tutardan indirilebilecek giderler belirlenmiştir.

Menkul kıymetlerin muhafazası için ödenen giderler gayrisafi tutardan indirilir. Muhafaza için depo etme ve sigorta giderleri gibi yapılan giderler indirim konusu yapılabilir. Örneğin menkul kıymetin muhafazası için bankaya ödenen kiralık kasa bedelleri matrahtan indirilebilir.

Temettü hisseleri ile faizlerin tahsili için yapılan giderler, bunun için bir müesseseye ödenen bedeller gayrisafi tutardan indirim konusu yapılabilir. Ancak menkul sermayenin idaresi için sarf olunan bedeller indirim konusu yapılamaz. Şirket toplantılarına bizzat veya bilvekele iştirak durumları için yapılan harcamalar sermayenin idaresi için yapılmış sayılır ve matrahtan indirilemez. Ayrıca menkul kıymet alımı için bankadan sağlanan krediye ilişkin ödenen faiz vb. giderler safi iradın tespitinde indirim konusu yapılamayacaktır.⁴

Menkul sermaye iradına ilişkin olarak ödenen her türlü vergi, resim ve harçlar gayrisafi tutardan indirim konusu yapılabilir. Ancak Gelir Vergisi Kanunun 78. maddesinin 3. bendinde yer alan parantez içi hüküm ile gelir vergisinin matrahtan indirilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir.

7- MENKUL SERMAYE İRADİ - TİCARİ KAZANÇ AYRIMI

Sermaye üzerinden sağlanan kazançlar kimi durumlarda ticari kazancın, kimi durumlarda menkul sermaye iradının konusunu oluşturmaktadır. Bu iki gelir unsuru arasındaki ayırım için belirlenebilecek kıstaslar genel olarak şöyle yapılabilir;

Gelir Vergisi Kanunun 75. maddesinde tanımlanan menkul sermaye iradından bahsedebilmek için menkul sermayenin ticari, zirai veya mesleki faaliyet dışında değerlendirilmesi gerekmektedir. Ticari, zirai veya mesleki organizasyonun varlığı halinde menkul sermaye iradı olarak değerlendirmek mümkün olmayacaktır. Menkul sermayenin ticari işletmenin aktifinde yer alması halinde de elde edilen iradın doğal olarak ticari kazanç unsuru çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Elde edilen gelir esas itibarıyla menkul sermaye iradıdır ancak ticari, zirai veya mesleki faaliyete bağlı olduğundan irat sahibi açısından ticari, zirai veya mesleki kazanç hükümleri geçerli olacaktır.

Kanun hükmünde menkul sermayenin ticari faaliyete bağlı olması hususu açık olarak ortaya konmamıştır. Ancak menkul sermayenin ticari işletmeye dâhil olması durumunda ticari kazanç hükümlerinin uygulanacağı açıktır. Öncelikle dikkat edilmesi gereken husus, menkul sermayenin ticari işletmenin aktifinde yer almasıdır. Bu durum aynı zamanda bir karine de oluşturur. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da işletmeye dahil olan menkul kıymetin işletmenin faaliyet konusu ile ilgisinin olup olmamasıdır. Danıştay Dördüncü Dairesi bir kararında⁵ "hisse senetlerinin satın alınması ticari

⁴ İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, 22.05.2012 Tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01-GVK78-1683 Sayılı Özelge

⁵ Danıştay Dördüncü Daire, 28.11.1970 Tarih, E.1969/6921, K.1970/7141 Sayılı Kararı

teşebbüsün konusu olan işle alakalı bulunmadığı ve aktive kaydedilmesi halinde olayın servet edinme niteliği değişmeyeceği” gerekçesi ile menkul kıymetin işletme aktifine dahil olmasına rağmen faaliyet konusu ile ilgisinin bulunmaması yönünü değerlendirerek bir karar verdiği görülmektedir.

Menkul kıymetlerin alım satımı veya yönetimi gibi esas olarak menkul kıymet üzerinde bir faaliyette bulunan işletmenin aktifinde bulundurduğu menkul kıymetler üzerinden elde ettiği irat ticari kazanç hükümlerine göre değerlendirilecektir. Bu durumda menkul kıymet üzerinden sağlanan iradın ticari faaliyet konusu ile direkt olarak ilgili olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Ödünç para verme işlemlerinde ödünç para veren tarafından elde edilen faiz ve benzeri gelirler de menkul sermaye iradının konusunu oluşturmaktadır. Ancak ödünç para verme işleminin aynı takvim yılı içinde bir defadan fazla yapılması veya izleyen yıllarda tekrarlanması durumunda ticari kazanç hükümleri çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekmektedir. Ödünç para verme işlemlerinin ticari kazanç mı menkul sermaye iradı mı olacağı hususundaki temel ayrım noktası devamlılık unsurunun varlığıdır.

8- MENKUL SERMAYE İRADININ VERGİLENDİRİLMESİ ve BEYAN EDİLMESİ

Gerçek kişilerce elde edilen menkul sermaye iratlarının beyanında; tevkifata tabi olan bir kısmı için bu nihai vergileme olurken, bir kısmı için 25.000 TL'nin (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı için belirlenen tutar) aşılması halinde beyan edilmesi gerekecektir. Bir kısım menkul sermaye iradı ise tevkifata tabi olmadıkları için 1.290 TL'yi (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı için belirlenen tutar) aşmaları halinde yıllık beyanname ile beyan edilecektir.

Gelir Vergisi Kanunun 75. maddesinde sayılan menkul sermaye iratları itibarıyla vergilendirme ve beyan durumları tam ve dar mükellefiyet açısından ayrı ayrı açıklanacaktır. Söz konusu açıklamalara yer verilirken aynı kanunun 22, 86, 94, 101 ve Geçici 55, 62 ve 67. madde hükümleri göz önüne alınmıştır.

8.1- Her Nevi Hisse Senetleri Kar Payları, İştirak Hisselerinden Doğan Kazançlar ve Kurumların İdare Meclisi Başkan ve Üyelerine Verilen Kar Payları

Tam mükellefler tarafından elde edilen kar payları ve iştirak kazançlarının tamamı GVK'nın 94/6-b-i madde hükmüne göre % 15 oranında tevkifata tabi tutulmaktadır. Elde edilen kar paylarının ve iştirak kazançlarının brüt tutarının yarısı GVK'nın 22. maddesinin 2. fıkrasına göre istisna kapsamındadır. Tam mükellef gerçek kişiler, istisna düşüldükten sonra kalan kar payları ve iştirak kazançlarının brüt tutarının yarısını beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 25.000 TL) aşması halinde beyan edeceklerdir. Elde edilen kar payı ve iştirak kazançlarının beyan edilmesi durumunda tevkif suretiyle kesilen verginin tamamı hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilir.

Kurumların 31.12.1998 veya daha önceki tarihlerde sona eren hesap dönemlerinde elde ettikleri kazançlarının dağıtılması halinde, tam mükellef gerçek kişiler elde edilen kar payları ve iştirak kazançları için yıllık beyanname vermeyeceklerdir. Kurumların 01.01.1999-31.12.2002 tarihleri arasındaki hesap dönemlerinde elde edilen kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançları ile GVK'nın Geçici 61. madde kapsamında tevkifata tabi tutulan kazançlarının dağıtılması halinde, bu kapsamda elde edilen kar payları ve iştirak kazançlarının net tutarına elde edilen kar payının 1/9'u eklendikten sonra,

bulunan tutarın yarısı vergiye tabi gelir olarak dikkate alınır ve beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 25.000 TL) aşması halinde beyan edilmesi gerekmektedir. Bu gelirler ile ilgili olarak yıllık beyanname verilmesi halinde, beyannameye intikal ettirilen tutarın 1/5'i beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilir.

Yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kar payları 01.01.2006 tarihinden önce iktisap edilen yatırım fonu katılma belgelerinden elde edilmiş ise bunlara ilişkin kazançlar GVK'nın Geçici 55. madde kapsamında beyan edilmez. Söz konusu kar payları 01.01.2006 tarihinden sonra iktisap olunanlara ilişkin ise GVK'nın Geçici 67. madde kapsamında tevkifata tabi tutulurlar. Tevkifata tabi tutulan fon kar payları GVK'nın Geçici 67. maddenin 8. fıkrasına göre beyan edilmez. Beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.

Kontrol edilen yabancı kurumlardan elde edilen iştirak kazançları ile Komanditerlerin adi komandit şirketlerden elde ettiği iştirak kazançları (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 1.290 TL) beyan sınırını aşarsa beyan edilir.

Dar mükellef gerçek kişilere kurum kar payları ve iştirak kazançlarının dağıtılması halinde dağıtılan kazanç tutarının tamamı (Adi Komandit Şirketlerde Komanditerlerin elde ettiği iştirak kazançları hariç) GVK'nın 94/6-b-ii madde hükmüne göre % 15 oranında tevkifata tabi tutulur. Dar mükellefler tarafından elde edilen kar payı ve iştirak kazançları tevkif suretiyle vergilendirildiği için (Adi Komandit Şirketlerde Komanditerlerin elde ettiği iştirak kazançları hariç) GVK'nın 86. maddesinin 2. fıkrasına göre beyan edilmez. Dar mükelleflerin komanditer ortak olarak adi komandit şirketlerden elde ettiği iştirak kazançlarının ise münferit beyanname ile beyan edilmesi gerekmektedir.

Kurumların 31.12.1998 veya daha önceki tarihlerde sona eren hesap dönemlerinde elde ettikleri kazançlarının dağıtılması halinde, dar mükellef gerçek kişiler elde edilen kar payları ve iştirak kazançları için yıllık beyanname vermeyeceklerdir. Kurumların 01.01.1999-31.12.2002 tarihleri arasındaki hesap dönemlerinde elde edilen kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançları ile GVK Geçici 61. madde kapsamında tevkifata tabi tutulan kazançlarının dağıtılması halinde, dar mükellef gerçek kişiler elde edilen kar payları ve iştirak kazançları için yıllık beyanname vermeyeceklerdir.

Kurumların karlarını sermayeye eklemek suretiyle gerçekleştirdikleri kar dağıtım işlemlerinde gerçek kişi ortaklarca elde edilen kar payları GVK'nın Geçici 67. maddesi kapsamında olduğu için yıllık beyanname ile beyan edilmez.

8.2- Her Nevi Tahvil, Hazine Bonosu Faizleri İle Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince Çıkarılan Menkul Kıymetlerden Sağlanan Gelirler

01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilen menkul kıymetler Tam mükellefler tarafından elde edilen menkul sermaye iradının tamamı üzerinden, GVK'nın 94. maddesinin 7. fıkrasına göre tevkifata tabi tutulurlar. Dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetler ile döviz cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilenler hariç, elde edilen menkul sermaye iratlarına, 76. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen indirim oranının uygulanması gerekir. 2012 yılı için yeniden değerlendirme oranı % 7,80, (419 Seri No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği) ile Devlet tahvili ve hazine bonosu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama faiz oranı ise % 9,24 (284 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği) olarak tespit edilmiştir. Buna göre 2012 yılında oluşan indirim oranı birden küçük olmaktadır. (%7,80 / %9,24

= %84,4) indirim oranının %84,4 olması yani birden büyük olmaması nedeniyle; dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetler ile döviz cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilenler hariç indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısmın, bu iratların beyanı sırasında indirim olarak dikkate alınacağı belirtilmiştir. Dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetler ile döviz cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlere indirim oranı uygulanmaz. Elde edilen menkul sermaye iradı beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 25.000 TL) aşması halinde beyan edilir.

01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen menkul kıymetlerden (Eurobond'ların dönemsel getirileri hariç) elde edilen kazancın tamamı üzerinden, GVK'nın Geçici 67. maddesine göre tevkifata tabi tutulur. Tevkifata tabi tutulan menkul kıymet gelirleri GVK'nın Geçici 67/7. maddesine göre beyan edilmez. Beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez. Eurobond'lardan elde edilen menkul sermaye iratları beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 25.000 TL) aşması halinde beyan edilir.

Dar mükellefiyette; 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilen kazancın tamamı üzerinden, GVK'nın 94/7. maddesine göre tevkifat yapılır. Dar mükellefler tarafından elde edilen menkul sermaye iradı tevkif suretiyle vergilendirildiği için GVK'nın 86/2. maddesine göre beyan edilmez. 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen menkul kıymetlerden (Eurobond'ların dönemsel getirileri hariç) elde edilen kazancın tamamı üzerinden, GVK'nın Geçici 67. maddesine göre tevkifat yapılır. Tevkifata tabi tutulan menkul kıymet gelirleri Geçici 67. maddenin 7 fıkrasına göre beyan edilmez. Beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.

Eurobond'ların dönemsel getirileri ise GVK'nın Geçici 67. maddesi kapsamında hem tevkifata tabi tutulmaz ve hem de GVK'nın Geçici 67. maddesinin 7 fıkrasına göre beyan edilmez.

8.3- Her Nevi Alacak Faizleri, Kıyı Bankacılığından ve Yurtdışından Elde Edilen Faizler

Tam mükellefler tarafından elde edilen her nevi alacak faizleri, kıyı bankacılığından elde edilen faiz gelirleri ile yurtdışından elde edilen faiz gelirleri herhangi bir tevkifata tabi olmamaları nedeniyle beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 1.290 TL) aşmaları halinde beyan edilirler. Eğer beyan sınırını aşmazlarsa bu kazançların tamamı beyan edilmez, diğer kazançlar için verilen beyannameye dahil edilmezler.

Dar mükelleflerce elde Türkiye'de yatırılmış sermayeden elde edilen her nevi alacak faizleri münferit beyanname ile beyan edilir. Kıyı bankacılığından elde edilen faiz gelirleri ile yurtdışından elde edilen faiz gelirleri; dar mükellefler açısından gelir vergisinin konusuna girmemektedir. GVK'nın 7. maddesinin 6. fıkrası uyarınca dar mükellefler açısından elde edilen menkul sermaye iradının elde edilmiş sayılması için sermayenin Türkiye'de yatırılmış olması gerekmektedir.

8.4- İştirak Hisselerinin Sahibi Adına Henüz Tahakkuk Etmemiş Kar Paylarının Devir Ve Temlik Karşılığında Alınan Para Ve Ayınlar

Tam mükellefler tarafından bu yolla elde edilen para ve ayınlar herhangi bir tevkifata tabi olmamaları nedeniyle beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 1.290 TL) aşmaları halinde beyan edilirler. Eğer beyan sınırını aşmazlarsa bu kazançların tamamı beyan edilmez, diğer kazançlar için verilen beyannameye dahil edilmezler.

Dar mükelleflerce iştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kar paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar münferit beyanname ile beyan edilir.

8.5- Hisse Senetleri ve Tahvillerin Vadesi Gelmemiş Kuponlarının Satışından Elde Edilen Gelirler

Tam mükellefiyette; 01.01.2006 tarihinden önce ihraç veya iktisap edilen hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışından elde edilen gelirlerde herhangi bir indirim, tevkifat ve istisna uygulaması söz konusu değildir. Bu yolla elde edilen menkul sermaye iratları beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 1.290 TL) aşarsa tamamının beyan edilmesi gerekecektir. 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç veya iktisap edilen gelirler GVK'nın geçici 67.maddesi kapsamında tevkifata tabi tutulur. Tevkifata tabi tutulan gelirler aynı madde hükmü gereğince beyan edilmeyecektir.

Dar mükellefler 01.01.2006 tarihinden önce ihraç veya iktisap ettikleri GVK'nın 75/8. maddesi kapsamındaki gelirleri için münferit beyanname vereceklerdir. Söz konusu kazançların 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç veya iktisap edilen hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışına ilişkin olması durumunda ise aynı kanunun Geçici 67. maddesi hükmü gereğince beyan etmeyecekler, verdikleri beyannameye de dahil etmeyeceklerdir.

8.6- Her Çeşit Senetlerin İskonto Edilmeleri Karşılığında Alınan İskonto Bedelleri

Tam mükellefler tarafından elde edilen her çeşit senetlerin iskonto edilmeleri karşılığında alınan iskonto bedelleri beyan sınırını (280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2012 yılı gelirleri için 1.290 TL) aşması halinde beyan edilirler. Eğer beyan sınırını aşmazlarsa bu kazançların tamamı beyan edilmez, diğer kazançlar için verilen beyannameye dahil edilmezler.

Dar mükelleflerce elde her nevi alacak faizleri münferit beyanname ile beyan edilir.

8.7- Mevduat Faizleri, Repo Kazançları, Özel Finans Kurumlarınca (Katılım Bankaları) Kar ve Zarara Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kar Payları

Tam mükellefler tarafından elde edilen mevduat faizleri, özel finans kurumlarınca (katılım bankaları) kar ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kar payları ve repo kazançları tamamı üzerinden, Gelir Vergisi Kanunun Geçici 67. maddesine göre tevkifata tabi tutulurlar. Tevkif suretiyle vergilendirilmiş olan mevduat faizleri aynı kanunun Geçici 67/7. maddesine göre beyan edilmez. Beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.

Dar mükellefler tarafından elde edilen mevduat faizlerinin tamamı üzerinden, Gelir Vergisi Kanunun Geçici 67/4. maddesine göre tevkifat yapılır. Tevkif suretiyle vergilendirilen mevduat faizleri aynı kanunun Geçici 67/7. maddesine göre beyan edilmez. Beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.

8.8- Tüzel Kişiliğe Haiz Emekli Sandıkları, Yardım Sandıkları İle Sigorta ve Emeklilik Şirketleri Tarafından Yapılan Ödemeler

Tam mükellefiyette; on yıldan az süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlara ödenen irat tutarları üzerinden GVK'nın 94/15-a madde hükmüne göre tevkifat yapılır. Elde edilen ödeme aynı kanunun

86/1-a maddesine göre beyan edilmez. On yıl süreyle prim veya aidat ödemiş olmakla birlikte vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara ödenen irat tutarları üzerinden GVK'nın 94/15-b maddesi gereğince tevkifat yapılır. Elde edilen irat GVK'nun 86/1-a maddesine göre beyan edilmez.

GVK'nın 22.maddesinin 1.fıkrasına göre tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemelerin tamamı gelir vergisinden istisna tutulmuştur..

Dar mükellefiyette; on yıl süreyle prim, aidat veya katkı payı ödemedi ayrılanlara yapılan ödemelerin tamamı üzerinden GVK'nın 94/15-a madde hükmüne göre tevkifat yapılır. Elde edilen ödeme 86/2'ye göre beyan edilmez. On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlara yapılan ödemelerin üzerinden GVK'nın 94/15-b maddesi gereğince tevkifat yapılır. Elde edilen irat GVK'nun 86/1-a maddesine göre beyan edilmez.

9- KESİLEN VERGİLERİN MAHSUBU

GVK'nın 121. maddesi ile düzenlenen hükümde *"Yıllık beyannamede gösterilen gelire dahil kazanç ve iratlardan bu kanuna göre kesilmiş bulunan vergiler, beyanname üzerinde hesaplanan gelir vergisinden mahsubedilir."* ifadesi yer almaktadır. Menkul sermaye üzerinden kesilen vergilerden beyannameye dâhil edilenlere isabet eden kısım beyanname üzerinden hesaplanan vergiden mahsup edilecektir. Yani elde edilen irat üzerinden Gelir Vergisi Kanunu hükümlerine göre yapılan tevkifatın mahsubu için; söz konusu irat beyannameye dâhil edilmelidir. Dolayısıyla; istisna veya indirim dolayısıyla beyan edilmeyen menkul sermaye iradının beyan edilmeyen bu kısmına ilişkin tevkifatın mahsubu mümkün değildir. Ancak GVK'nın 22. Maddesine göre; elde edilen kar payının brüt tutarının yarısı istisna kapsamında olmasına rağmen; GVK'nın 86/1-c maddesi hükmü göz önüne alınarak beyan edilmesi gerekirse; kar payının tamamı üzerinden yapılan tevkifatın tamamı; hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilecektir.

10- ÖRNEKLER

Örnek 1

Tam mükellef Bay (S)'nin 2012 yılında elde ettiği kazançlar aşağıdaki gibidir.

- 60.000 TL repo kazancı
- 20.000 TL mevduat faizi geliri
- Brüt 40.000 TL kar payı

Örnekte elde edilen repo ve mevduat faizi geliri GVK'nın Geçici 67. Maddesi kapsamında tevkifata tabi olduğu ve söz konusu tevkifat nihai vergileme olduğu için bu iki kazanç hiçbir türlü beyan edilmeyecek, verilen beyannamelere eklenmeyecek, diğer gelirler ile toplanmayacaktır.

Elde edilen kar payının yarısı GVK'nın 22. maddesi gereğince istisna kapsamındadır. 40.000 TL'nin yarısı olan 20.000 TL GVK'nın 86/1-c maddesi gereğince 2012 yılı için belirlenen beyan sınırı olan 25.000 TL'nin altında kaldığı ve Bay (S)'nin 86/1-c maddesi kapsamında toplamaya dahil edilecek başkaca geliri bulunmadığı için beyan edilmeyecektir.

Örnek 2

Tam mükellef Bayan (G)'nin 2012 yılında elde ettiği kazançlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Yurt dışında bulunan mevduat hesabından 850 TL faiz geliri,
- Off-Shore Hesabından 1.000 TL faiz geliri,

Tam mükellef Bayan (G)'nin yurtiçinde ve yurtdışında elde ettiği tüm gelirleri gelir vergisinin konusunu oluşturmaktadır. GVK'nın 86/1-d maddesi gereğince; herhangi bir tevkifata tabi olmayan bu kazançlar için 2012 yılı için belirlenen tutar olan 1.290 TL'yi aşmaları halinde beyan edileceklerdir. Örneğimizdeki kazanç tutarları tek tek 1.290 TL'yi aşmasalar da tevkifata konu olmayan tüm menkul sermaye iratlarının toplu halde değerlendirilmesi gerektiği için 1.850 TL olarak beyan edilmesi gerekmektedir. Anlaşılabacağı üzere buradaki 1.290 TL bir istisna olmayıp, kazancın beyan edilip edilmesini belirleyen bir sınırdır.

Örnek 3

Dar mükellef Bay(W) 2012 yılında;

- Merkezi Türkiye'de bulunan bir şirketten brüt 80.000 TL kar payı,
- Türkiye'de bulunan bir bankadaki hesabından 35.000 TL mevduat faizi geliri,
- Fransa'da bulunan mevduat hesabından 22.000 TL faiz geliri,
- Türkiye'de bir arkadaşına verdiği borç karşılığında da 5.000 TL alacak faizi elde etmiştir.

Bay (W)'nin merkezi Türkiye'de bulunan bir şirketten elde ettiği brüt 80.000 TL tutarındaki kar payı tevkif suretiyle vergilendirilmiştir. GVK'nın 86/2 maddesi gereğince tamamı Türkiye'de tevkif suretiyle vergilendirilmiş olan menkul sermaye iratları beyan edilmeyecektir. Türkiye'de bulunan bir bankadan elde edilen 35.000 TL tutarındaki mevduat faizi GVK'nın Geçici 67. maddesi kapsamında sayılmakta ve bu gelir için tevkifat nihai vergileme olmaktadır. Dar mükellef Bay(W)'nin Fransa'da bulunan bir bankadan elde ettiği mevduat faizi geliri ise Türkiye'de elde edilmiş sayılmaz. Çünkü dar mükellefler açısından menkul sermaye iradının elde edilmesi için sermayenin Türkiye'de yatırılmış olması gerekmektedir. Bir arkadaşına verdiği borç karşılığında elde ettiği 5.000 TL tutarındaki alacak faizi ise tevkifata tabi olmaması ve 2012 yılı için belirlenen beyan sınırı olan 1.290 TL'yi aştığı için; elde ettiği alacak faizinin tamamının münferit beyanname ile beyan edilmesi gerekmektedir.

Örnek 4

Tam mükellef Bay (K) 2012 yılında;

- 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş TL'ye endeksli H. Bonosundan 30.000 TL faiz,
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş TL'ye endeksli D. Tahvilinden 240.000 TL faiz,
- 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilmiş dövize endeksli H. Bonosundan 70.000 TL faiz,
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş dövize endeksli D. Tahvilinden 10.000 TL faiz,

01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilen D. Tahvili ve H. Bonoları ister TL cinsinden olsun, ister dövize, altına veya başka bir değere endeksli olsun, GVK'nın Geçici 67. maddesi kapsamında düzenlendiğinden, bu kazançlardan yapılacak tevkifat nihai vergileme olacak ve hiçbir şekilde beyan edilmeyecek, verilecek beyannameye de dahil edilmeyeceklerdir.

01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilen TL cinsinden olan D. Tahvilinden elde edilen kazançta indirim oranı uygulanacaktır. 2012 yılı için indirim oranının 1'den küçük olması sebebiyle, indirim oranı düşüldükten sonra kalan tutar GVK'nın 86/1-c maddesi göz önüne alınarak beyan edilecektir. Buna göre $240.000 \times \%84,4 = 202.560$ TL elde edilen kazançtan indirilecektir. $(240.000 - 202.560 = 37.440 \text{ TL})$

İndirim oranı düşüldükten sonra bulunan 37.440 TL 2012 yılı için belirlenen beyan sınırı olan 25.000 TL'yi aştığı için beyan edilecektir.

01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilen dövize endeksli D. Tahvilinden elde edilen kazancın beyan edilmesinde GVK'nın 86/1-c maddesi göz önüne alınarak 2012 yılı için belirlenen tutar olan 25.000 TL'yi aşıp aşmadığına bakılması gerekecektir. Dövize endeksli D. Tahvilinden elde edilen 10.000 TL faiz geliri kendi başına 25.000 TL'yi aşmasa da, GVK'nın 86/1-c kapsamında bulunan tevkifata tabi tüm iratlar toplanarak beyan sınırını aşıp aşmadığına bakılacağı için; $(37.440 + 10.000 = 47.440 \text{ TL})$ bu madde kapsamındaki 47.440 TL tutarındaki menkul sermaye iradı beyan sınırını aştığı için dövize endeksli D. Tahvilinden elde edilen 10.000 TL tutarındaki faiz geliri de beyannameye dahil edilmesi gerekmektedir.

11- SONUÇ

Makalemizde menkul sermaye iratlarının tanımına, unsurlarına, elde etme durumlarına, menkul sermaye iradı sayılmayanlara, ticari kazanç ile ayırımına değinilmiş, 2012 yılı için Gelir Vergisi Kanununda sayılan menkul sermaye iratlarının vergilendirilmeleri, beyan durumları açık, sistematik ve örneklerle zenginleştirilen bir şekilde 2012 yılı beyannamesini düzenleyecek mükelleflere ve konuya ilgi duyan tüm okuyuculara anlatılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Tebliğleri
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve Tebliğleri
- ÖZBALCI Yılmaz, Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları; Oluş Yayıncılık, Ankara, Şubat 2012
- POLAT Ender, Tam Mükellefiyette Gelirin Toplanması ve Beyanı, Yaklaşım Dergisi Sayı:195
- REŞİTOĞLU Raşit Eray, Dar Mükellefiyette Gelirin Toplanması ve Beyanı, Yaklaşım Dergisi Sayı:195
- TOSUNER Mehmet - ARIKAN Zeynep, Türk Vergi Sistemi, Masaüstü Yayıncılık, İzmir, 2012
- www.gib.gov.tr
- www.danistay.gov.tr